

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Анелия Василева Петкова

ВТУ “Св. св. Кирил и Методий“

катедра „Съвременен български език“

за дисертационен труд

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование 2. Хуманитарни науки,

професионално направление 2.1. Филология,

научна специалност *Български език - Стилистика*

на тема: „Семиостилистични кодове в романа „Възвишение“ на Милен

Русков в културен контекст“

докторант: Мария-Лия Константинова Борисова

катедра: „Български език“

факултет: Факултет по славянски филологии

университет: СУ „Св. Климент Охридски“

научен ръководител: проф. д-р Гергана Кирилова Дачева

1. Данни за докторантурата, дисертацията, автореферата и публикациите

Със заповед № РД-20-235/27.01.2017 Мария-Лия Константинова Борисова е зачислена на редовна докторантура по професионално направление 2.1. *Филология*, докторска програма *Български език – Стилистика* към катедра „Български език“, считано от 01.02.2017 г. до 1.02.2020. с научен ръководител проф. д-р Гергана Кирилова Дачева. Със заповед № РД-38-600/16.12.2020 във връзка със защитата на Мария-Лия Константинова Борисова са утвърдени журито и датата на защитата. Така представените данни показват, че всички изисквания по Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за условията и

реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“ са спазени и не са допуснати нарушения.

Дисертационният труд е с обем 138 страници. Съставен е от увод, четири глави, заключение, приноси на дисертационния труд, списък с публикации по темата на дисертационния труд, библиография, приложение (3 на брой).

Актуалността на труда е безспорна: чрез него авторката доказва, че семиостилистичният подход е най-подходящ за анализ на текст с голям обем и проблеми от лингвистично, семиотично и стилистично естество. Обектът, целите и задачите са точно формулирани. Езикът на дисертацията, макар и да се регистрират определени неточности, е научен.

Авторефератът е с обем от 33 страници, следва съдържанието на дисертационния труд и включва списък на публикациите – 5 на брой (една от тях под печат), свързани изцяло с дисертационната тема.

2. Научни приноси

В *Увода* докторантката представя мотивацията, обекта, целите и задачите на изследването, както и работните хипотези. Съгласни сме с факта, че романът „Възвишение“ провокира литературоведите и лингвистите както с интересния сюжет, така и с нестандартната употреба на езика. Именно това определя и обекта на изследването - семиостилистичните кодове в романа в културен контекст, представени чрез *някои* примери на фонетично, лексикално, морфологично, синтактично и стилистично ниво. Тук веднага възниква въпросът кои са тези някои примери, но след запознаването със съдържанието на работата, става ясно, че те са избрани на честотен принцип, затова според нас още тук трябва да се направи това уточнение. Целенасоченост на изследването придават предложените четири работни хипотези. Докторантката прилага сравнително нов, но все по-често употребяван похват - стилизация на архаизацията на езика на българската литература. При анализа на подобни

текстове се установява тенденция, която провокира автори да стилизират речта на героите си на лингвистично равнище.

Първа глава. Теоретични основи и подходи в стилистичните изследвания на езика на художествената литература

Добрата библиографска осведоменост на Мария-Лия Константинова Борисова ѝ дава възможност ясно и точно да дефинира основни понятия, с които оперира: семиостилистика, семиостил, семиостилистичен код, семиостилистични маркери, семиостилистични вектори, семиотични експанзии. Като най-подходящ за целите на дисертационния труд е посочен семиостилистичният похват, тъй като той успява да обхване и да разгледа детайлно различни равнища на текста. Разяснено е какво се разбира под *стилизация на архаизация*.

Особено важен в първа глава е добре разработеният аспект *интетекстуалност и читателски интертекст*. Една от причините текстът на романа „Възвишение“ да бъде оценяван високо от читателската аудитория е фактът, че в него се откриват устойчиви семиостилистични кодове на нивото на интертекстуалността и личния интертекст на всеки. Например предложените от автора Милен Русков биографични данни за Раковски и Берон имат именно такава цел – да активира този набор от знания, който да служи за декодиране.

Втора глава. Семиостилистичните кодове на лингвистично равнище

Анализът във втора глава започва с преглед на лингвистичните особености на текста с оглед на *езиковите школи* през Възраждането, като се опира на постановките на един от най-сериозните изследвачи на този период - Л. Андрейчин. Приведените от авторката най-специфични езикови примери доказват хипотезата, че Милен Русков е успял умело да вгради в текста на своя роман актуалните за Възраждането езикови процеси, свързани със смесването на норми на различните езикови школи.

Специално внимание заслужава разделът във втора глава, който представя семиостилистичните кодове в романа чрез примери на фонетично, лексикално, фразеологично, морфологично, синтактично и стилистично ниво.

На *фонетично ниво*, през концепцията за метафоричните структури, са анализирани шушкавите и съскавите съгласни, съгласните р и л и техният.н. „експресивен“ ореол. На *лексикално ниво* е регистрирана чуждата лексика, която според докторантката „в процеса ѝ на асимилация представя трудностите, пред които е бил поставен българинът по време на Възраждането“ (с.55). *Черковнославенизмите* също са често употребявани в периода, в който се описва действието в романа. На *фразеологично ниво* се откриват примери, с помощта на които текстът звучи по-близко до читателя. На *морфологично равнище* е посочена употребата на експресивни и неутрални глаголи и прилагателни имена, употребата на съществителното име *брат* във всички форми, което отпраща към идеите за общност. Според нас обаче тук става въпрос по-скоро за лексикално равнище, отколкото за морфологично. Анализът на *синтактичните особености* откроява употребата на безглаголни изречения, редуване на сложни изречения с прости с цел създаване на динамика, наличие на инверсия, която се среща често в разговорната реч.

Трета глава. Семиостилистични кодове на романа в културен контекст

В тази глава докторантката представя своята констатация, че прилагането на похвата за стилизацията на архаизиране на речта в българските романи в последните годините се разпространява, като все повече български автори обръщат поглед назад към спецификите на една реч, която носи белезите на отминалото време. Борисова разглежда романите „Възвишение“ - Милен Русков; „Живот в скалите“ - Мария Лалева; „Гласове в тихото“ – Валентина Йоргова; „Стопанката на Господ“ – Розмари Де Мео, „Северозападен

романъ“ – Стоян Николов-Торлака, които определено се харесват на българския читател. Авторката анализира маркерите, които изграждат усещането за архаичност в текстовете: образите на героите, тяхната реч, ролята на заглавията, функциониращи приемливо и с възможност за адекватно разчитане.

Интересно е наблюдението на докторантката в тази глава върху влиянието на текста на романа „Възвишение“ в съвременните лингвистични проекти. Според нея тенденцията към завръщане към миналото не се ограничава само в литературата, а нахлува и в общественото пространство. В подкрепа посочва блога на Виктория Бешлийска Words do worlds, който е част от инициативата „Обичам българските думи“ и в който Бешлийска публикува над 300 архаични и диалектни думи с цел да ги съхрани и да ги популяризира.

Трета глава завършва със сравнителен анализ на романа и филмовата му реализация.

Четвърта глава. Честотен анализ

В четвърта глава докторантката е осъществила машинно преброяване на думите и словоформите в текста с цел да бъдат представени тези от тях, които се срещат най-често и които се отразяват най-силно в семиостичистичен план. За по-прецизното обработване на данните е използван текстът в електронен формат. Резултатите показват, че диалектните и архаичните форми се срещат по-често от книжовните в текста, което влияе пряко при изграждането на семиостилистичните кодове.

Заключението, макар и кратко (с обем от 3 с.), обобщава наблюденията и изводите от всяка една глава на дисертацията.

Списък с публикациите по темата на дисертацията – включва 5 на брой (една от тях под печат), свързани изцяло с дисертационната тема.

Библиографията съдържа Списък с източници на български език и Списък на източници на други езици.

Приложение – Включва три приложения: *Приложение 1* - „Стопанката на Господ“ – плагиатство и измислици; *Приложение 2* - Цитати от романа „Гласове в тихото“ на Валентина Йоргова, публикувани в интернет пространството; *Приложение 3* – Диск с текста.

3. Заключение.

Въз основа на гореизложеното мога да посоча, че представеният за обсъждане дисертационен труд е коректно научно изследване с приносен характер върху актуална проблематика, предлага оригинална методика – използването на семиостилистичния подход като най-подходящ за анализ на текст с голям обем и въпроси от лингвистично, семиотично и стилистично естество. Затова предлагам на уважаемото жури да присъди на Мария-Лия Константинова Борисова образователната и научна степен “доктор” по научната специалност *Български език - Стилистика*.

3.03.2021

гр. Велико Търново

Изготвил становището:

/ доц. д-р Анелия Василева Петкова /